

Plan mot diskriminering och kränkande behandling

Lena skola och fritidshem
Läsåret 22/23

Innehållsförteckning

1	Inledning	3
1.1	Vårgårdas kommuns värdegrund	3
1.2	Våra styrdokument	3
1.2.1	Diskrimineringslagen	3
1.2.2	Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet reviderad 2018 och Läroplan för grundsärskolan reviderad 2018	4
1.2.3	Läroplan för förskolan Lpfö 18	4
1.2.4	Skollagen(2010:800) 6 kap. 1§	4
2	Begrepp	5
3	Kartläggning och nulägesanalys inför nytt läsår	5
3.1	Kartläggning och analys av föregående läsårs arbete mot kränkning, trakasserier och diskriminering	5
4	Mål för läsåret	7
4.1	Övergripande mål	7
4.2	Risikfaktorer Lena skola och fritidshem läsåret 22/23	7
5	Konkreta åtgärder	8
6	Främjande arbete	8
7	Förebyggande arbete	9
7.1	Förankring	9
7.2	Förankringsarbete av denna plan	9
7.3	Vi upptäcker diskriminering och kränkande behandling genom	9
8	Ett ärendes gång	10
9	Uppföljning och implementering	10
9.1	Ansvar	10
9.2	Barn- och elevhälsoteam	10
9.3	Skolledning	10
10	Bilagor	11
10.1	Bilaga 1 Dokumentation av utredning av diskriminering och kränkande behandling	11
10.2	Bilaga 2. Att utreda, åtgärda och följa upp kränkande behandling, trakasserier eller diskriminering barn–barn, elev-elev	11
10.3	Bilaga 3 Att utreda, åtgärda och följa upp när barn/elev utsätts för kränkande behandling, trakasserier eller diskriminering av vuxen	12
11	Referenser	12

1 Inledning

1.1 Vårgårdas kommuns värdegrund

Med respektfullt bemötande, individanpassade lösningar och hög tillgänglighet levererar Vårgårda kommun välfärdstjänster som överträffar förväntningarna. Detta förutsätter kreativitet och ständig utveckling med fokus på resultat.

En grundläggande mänsklig rättighet är rätten till likabehandling. Alla barn och elever i förskola, skola och fritidshem ska ha samma rättigheter – oavsett etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsvariation eller sexuell läggning.

Vårgårda kommuns förskolor, skolor och fritidshem tar avstånd från all form av diskriminering och kränkande behandling. Vi som arbetar i Vårgårda kommuns förskolor, skolor och fritidshem tolererar ingen form av kränkande beteende. Så snart någon ur personalen får kännedom om att ett barn eller en elev känner sig kränkt har förskolan och skolan skyldighet att utreda vad som hänt och vidta åtgärder för att förhindra fortsatta kränkningar.

Vår **plan mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling** är ett stöd som hjälper oss i vår skyldighet att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling. Forskning visar att systematiskt arbete mot kränkningar har effekt.

1.2 Våra styrdokument

1.2.1 Diskrimineringslagen

Lagen har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder (1 kap, 1 §). Dessa benämns ofta som diskrimineringsgrunderna.

I denna lag avses med diskriminering

1. direkt diskriminering: att någon missgynnas genom att behandlas sämre än någon annan behandlas, har behandlats eller skulle ha behandlats i en jämförbar situation, om missgynnandet har samband med kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder,
2. indirekt diskriminering: att någon missgynnas genom tillämpning av en bestämmelse, ett kriterium eller ett förfaringssätt som framstår som neutralt men som kan komma att särskilt missgynna personer med visst kön, viss könsöverskridande identitet eller uttryck, viss etnisk tillhörighet, viss religion eller annan trosuppfattning, viss funktionsnedsättning, viss sexuell läggning eller viss ålder, såvida inte bestämmelsen, kriteriet eller förfaringssättet har ett berättigat syfte och de medel som används är lämpliga och nödvändiga för att uppnå syftet,
3. bristande tillgänglighet: att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att sådana åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning som är skäligen utifrån krav på tillgänglighet i lag och annan författning, och med hänsyn till

- de ekonomiska och praktiska förutsättningarna,
  - varaktigheten och omfattningen av förhållandet eller kontakten mellan verksamhetsutövaren och den enskilde, samt
  - andra omständigheter av betydelse,
4. trakasserier: ett uppträdande som kränker någons värdighet och som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder,
5. sexuella trakasserier: ett uppträdande av sexuell natur som kränker någons värdighet, (Diskrimineringslagen kap. 1 §4)

1.2.2 Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet reviderad 2018 och Läroplan för grundsärskolan reviderad 2018

Grundläggande värden

Skolväsendet vilar på demokratins grund. Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Var och en som verkar inom skolan ska också främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö.

Skolans uppdrag

Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden. Skolan ska i samarbete med hemmen främja elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvars-kännande individer och medborgare. Skolan ska präglas av omsorg om individen, omtanke och generositet. Utbildning och fostran är i djupare mening en fråga om att överföra och utveckla ett kulturarv – värden, traditioner, språk, kunskaper – från en generation till nästa. Skolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran och utveckling. Arbetet måste därför ske i samarbete med hemmen.
(Lgr 11 och Lgsär 11)

1.2.3 Läroplan för förskolan Lpfö 18

Förskolan ingår i skolväsendet och vilar på demokratins grund. Av skollagen (2010:800) framgår att utbildningen i förskolan syftar till att barn ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Var och en som verkar inom förskolan ska främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för en hållbar utveckling. (Lpfö 18)

1.2.4 Skollagen(2010:800) 6 kap. 1§

Bestämmelserna i detta kapitel har till ändamål att motverka kränkande behandling av barn och elever. Bestämmelserna tillämpas på utbildning och annan verksamhet enligt denna lag.

2 Begrepp

Kränkande behandling

Den som upplever sig kränkt har alltid tolkningsföretråde.

Uppträdande som kränker ett barns eller en elevs värdighet kan vara:

- fysiska (slag och knuffar)
- verbala (hot, svordomar, könsord och öknamn)
- psykosociala (utfrysning, blickar, alla går när man kommer)
- texter och bilder (lappar, fotografier, sms och mms, msn och meddelanden på olika sociala medier)
- någonting annat som kränker en elevs värdighet.

Trakasserier är kränkande behandling som har samband med

- kön
- könsöverskridande identitet eller uttryck
- etnisk tillhörighet
- religion eller annan trosuppfattning
- funktionsnedsättning
- sexuell läggning
- ålder

Diskriminering är när en vuxen i skolan missgynnar ett barn eller en elev och det har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning eller sexuell läggning. Diskriminering kan även ske genom skolans regler, undervisning, läroböcker etc.

Befogade tillsägelser

Tillrättavisningar från personal inom förskola och skola för att upprätthålla god ordning och miljö är inte kränkande behandling.

3 Kartläggning och nulägesanalys inför nytt läsår

3.1 Kartläggning och analys av föregående läsårs arbete mot kränkning, trakasserier och diskriminering

Lena skola har i slutet av läsåret 21/22 haft ett rektorsbyte samt att det har kommit in ett antal nyanställd personal. Rektor har valt att låta en del av tidigare läsårs mål och prioriterade åtgärder kvarstå i denna plan.

Tidigare klimatenkäter visar att elever i stor utsträckning känner sig trygga på Lena skola och fritidshem. Skolan är en relativt liten skola där det lilla sammanhanget ger ökad känsla av trygghet. På skolan finns elevernas klasslärare och fritidshemspersonal tillgängliga under hela skoldagen. Skolan har ett nära samarbete med vårdnadshavare.

Skolan använder systemet draftit för att registrera och utreda kränkningar på skolan. Under 21/22 har dessa i huvudsak handlat om verbala kränkningar både i kapprum och under rasterna utomhus.

Oftast är det under rasttid som incidenter och kränkningar uppstår på olika platser på skolgården. De mest skymda platserna är inte tillåtna för eleverna att vara på vid varje rast utan enbart när personal finns i närheten och har tillåtit det.

Inför upprättandet av denna plan har samtliga klasser haft klassråd och utifrån en karta över skolområdet diskuterat otrygga platser.

På fotbollsplanen kan det ibland uppstå situationer bland elever som kan leda till kränkningar likaså vid pingisborden där det också kan uppstå ett inte tillåtet språkbruk.

Kränkningar sker mer sällan i klassrummen men där kan arbetsron bli bättre vilket skapar större trygghet och möjlighet att lyckas på lika villkor. Vi ser att vi även detta läsår behöver arbeta vidare med resultat från Skolinspektionens elevenkät som genomfördes i åk 6 under 2020 visade att studieron i klassrummet ska vara ett prioriterat område. Vi ser att vi behöver fortsätta detta arbete även under kommande läsår.

- Ständigt ha målet i sikte om att 100% av eleverna skall vara trygga i alla sammanhang.
- Nolltolerans mot kränkningar och annat otillåtet språkbruk i skolan och på fritidshemmet.
- Tidig samverkan med hemmen kring kränkningsärenden.
- Inför läsåret 21/22 började skolan använda Draftit till alla kränkningsärenden. Rektor och personal behöver arbeta fram tydliga rutiner kring hur ärenden ska hanteras och leda till förändringar och förbättringar.
- Möjligheten till aktivitet har ökats genom en ny rastbod under 21/22 där elever lånar redskap för lek. Elever bemannar rastboden, under överinseende av vuxna, och delaktigheten ökar. Verksamheten behöver planeras och följas upp.
- Resursfördelning efter de behov som uppstår kring elever.

4 Mål för läsåret

4.1 Övergripande mål

- Nolltolerans mot alla former av diskriminering, trakasserier och kränkande behandling.
- Fokus på att synliggöra alla människors lika värde och rättigheter.
- Alla elever ska uppmanas att ta ett eget ansvar för sitt eget och sina kompisars välbefinnande, samt vara trygga med att informera skolans personal om någon inte känner sig trygg.
- Alla elever uppmanas att ta hand om sina egna saker/kläder och vara aktsamma om skolan som helhet. Tanken är att ordning i korridorer och en välvårdad skola ökar trygghet och lugn miljö.
- Alla elever ska känna sig välkomna och inkluderade i verksamheten. De ska känna sig trygga på hela skolans område, både inne och ute.
- Skapa en medvetenhet och kunskap om följderna av kränkningar på sociala medier, sms och mms.

4.2 Riskfaktorer Lena skola och fritidshem läsåret 22/23

Riskfaktorerna är framtagna på klassråd under september 2022

Risikfaktor	Åtgärd	Uppföljning
Fotbollsplanerna Otrygghet kring att regler inte följs och att inte tillräcklig hänsyn tas till allas delaktighet.	Prata regelbundet i klasserna och på fritids om reglerna på fotbollsplanerna, även enskilt vid behov. Rastvärdar tittar till planerna oftare.	Kontinuerligt och i maj 2022 Ansvarig: Lärare och rektor
Gagarinken Skolan har fått en ny lekyta. Vi ser redan att det är en otrygg plats. Det sker verbala kränkningar och regler följs inte av alla.	Prata regelbundet i klasserna och på fritids om reglerna i gagarinken samt om ett lämpligt språkbruk.	Kontinuerligt och i maj 2022 Ansvarig: Lärare och rektor

Eleverna upplever att det kan vara otryggt vid lek i buskarna på framsidan av skolan,	Ökad vuxennärvaro i området. Diskutera vilka lekar som är lämpliga att leka i detta område	Kontinuerligt och i maj 2022 Ansvarig: Lärare och rektor
Ett antal elever känner sig inte trygga i sporthallen, slöjdsalarna och utomhus i dungen.	Skolan ska se över konkreta åtgärder för att eleverna ska känna sig mer trygga där.	Kontinuerligt och i maj 2022 Ansvarig: Rektor och lärare.

5 Konkreta åtgärder

- Vuxennärvaro genom rastvärdar, bussvärdar, schemalagd pedagogisk lunch.
- ”Skojbråk” och brottning är inte tillåten på skolan
- Tydliggöra skolgårdens tillåtna område för eleverna varje nytt läsår samt påminna på gruppnivå då incidenter sker.
- Regelbundet samtala med elever om hur man ska uppträda mot och behandla sina skolkamrater likväl som andra medmänniskor.
- Elever ska veta att de ska hämta en vuxen om något inträffar som de inte reder ut på egen hand.
- Skolklimatenkäter och uppföljning till samtliga elever i åk F-6 samt på fritidshemmet. Dessa ska utvärderas och följas upp.
- Tydliga rutiner vid kränkningar. Se bilaga

6 Främjande arbete

- Värdegrundsarbetet ska genomsyra skolans alla ämnen likväl som på raster, i matsal, i busskö och på skolbussen.
- Det ska vara väl känt av alla elever vart de kan få tag på en vuxen vid behov.
- Personal samtalar regelbundet med elever om allas lika värde och rättigheter.
- Aktualisera Plan mot kränkande behandling i personalgrupperna vid läsårsstart samt ta upp planen regelbundet vid personalmöten på skolan. Genomgång och fokus för den nya planen sker under novemberlovet.
- Plan mot kränkande behandling tas upp på klass- och elevråd.
- Arbetslagen lyfter aktuella ärenden på arbetslagskonferensen.
- Inskolningssamtal, och uppföljning med alla 6-åringar i fritidshem
- Elevhälsosamtalen hos skolsköterskan är viktiga i arbetet mot att förebygga och åtgärda inom området.
- Elevrådet och arbetslagen utvärderar planen i slutet av läsåret.
- Rektor ansvarar för att planen diskuteras och utvärderas med

vårdnadshavare genom skolans enhetsråd.

- Rastvärdar, bussvärdar och pedagogisk lunch för ökad vuxennärvaro.
- Dela elevgruppen på fritids i mindre grupper när möjlighet ges för att kunna få en bättre översikt över elevgruppen.
- Kartläggning av riskfaktorer i närmiljön.

7 Förebyggande arbete

7.1 Förankring

- Eleverna ska bli delaktiga i arbetet med Plan mot kränkande behandling genom elevrådet.
- Elevrådet berättar om Plan mot kränkande behandling i klasserna.
- Den nya planen för 22/22 läggs ut på schoolsoft.
- Information om Plan mot kränkande behandling ges på läsårets första enhetsrådsmöte/föräldrarådsmöte.

7.2 Förankringsarbete av denna plan

Personal:

- Förankra i personalgruppen
- Stående punkt på personalkonferenser
- Uppföljningar och utvärderingar

Elever:

- Diskussion i elevrådet
- Genomgång i klasserna
- Utvärderas av elevrådet varje läsår

Vårdnadshavare:

- Genomgång med enhetsråd.
- Information på hemsidan www.vargarda.se och schoolsoft

7.3 Vi upptäcker diskriminering och kränkande behandling genom

- Signaler från enskilda elever eller personal
- Signaler från elever i grupp
- Observationer i klassrum, i matsal och på skolgården vid raster.
- Arbetslags-och personalkonferenser. Trygghetsärendet har en stående punkt.
- Signaler som t.ex. nedstämdhet, oro, frånvaro, humörsvängningar.
- Elevenkäter med tydligt redovisade resultat.
- Utvecklingssamtal med elev och vårdnadshavare.

8 Ett ärendes gång

- Så snart någon i verksamheten får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller annan kränkande behandling ska anmälan ske till rektor. Rektor är skyldig att anmäla till huvudman. Ingen värdering ska göras innan anmälan sker till rektor och huvudman. Anmälan sker i Drafit.
- Rektor ansvarar för att trakasserier eller annan kränkande behandling skyndsamt utreds.
- Ärendet utreds i samverkan mellan rektor, klasslärare, fritidspersonal och elevhälsoteam.
- Ärendet dokumenteras i Drafit.
- Utredning och uppföljning se bilaga 2 och 3.

9 Uppföljning och implementering

Utvärdering av planen mot kränkande behandling sker i arbetslagen, på APT, enhetsråd, klassråd och skolans elevråd i slutet av varje läsår. Revidering av planen utförs av rektor och representant från elevhälsoteamet och personal på skolan i samband med skolstart.

Implementering av planen sker efter revidering i arbetslagen, elevrådet, klassråd och föräldramöten.

9.1 Ansvar

Alla som arbetar på Lena skola och fritidshem är ansvariga för att upptäcka, utreda, åtgärda och följa upp kränkande behandling.

Enligt socialtjänstlagen 14 kap.1§ är både skolmyndighet och alla anställda hos myndighet, det vill säga personal i förskoleverksamhet, skolbarnomsorg och skola, skyldiga att ”genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd”.

9.2 Barn- och elevhälsoteam

Det finns alltid möjlighet för elever, vårdnadshavare och pedagoger att vända sig till skolans elevhälsoteam för konsultation.

Kontaktpersoner:

Skolsköterska	Berith Svensson	0322-600 925
Speciallärare	Bodil Cederblad	073-347 51 33

9.3 Skolledning

Kontaktpersoner:

Rektor tf	Jaana Ben Maaouia	0322 – 600 569
-----------	-------------------	----------------

10 Bilagor

10.1 Bilaga 1 Dokumentation av utredning av diskriminering och kränkande behandling

Görs i Draftit, program för dokumentation av kränkande behandling.

Användaruppgifter till Draftit erhålls från skolchefen.

10.2 Bilaga 2. Att utreda, åtgärda och följa upp kränkande behandling, trakasserier eller diskriminering barn–barn, elev–elev

Åtgärd	Ansvar
Steg 1 Omedelbar tillsägelse, information till rektor. Rektor informerar huvudman. Dokumentera i Draftit. Vid behov tillkallas polis 112.	All personal/rektor
Steg 2 Samtal med den som påtalar problem. Samla så mycket information som möjligt. Dokumentera. Rapportera till rektor och ansvarig pedagog.	All personal/rektor
Steg 3 Dokumentation i protokoll. Samtal med berörda parter enskilt eller i grupp. Kontakt med berörda vårdnadshavare	All personal/rektor
Steg 4 De berörda barnen/eleverna hålls under uppsikt.	All personal/rektor
Steg 5 Uppföljande samtal. Återkoppling till anmälare, pedagoger och vårdnadshavare.	Ansvarig pedagog/rektor
Steg 6 Möte med barn/elev, vårdnadshavare och ansvarig pedagog. Kartläggning inför ansökan om upprättande av handlingsplan/åtgärdsprogram upprättas vid behov och lämnas till rektor.	Ansvarig pedagog/rektor
Steg 7 Ärendet tas upp av barn/elevhälsoteamet. Rektor beslutar om vidare åtgärder.	Ansvarig pedagog, personal från elevhälsan eller rektor
Steg 8 Eventuell anmälan till socialtjänst.	Rektor
Steg 9 Arbetsskadeanmälan/tillbudsanmälan görs och lämnas till rektor. Ev anmälan till Arbetsmiljöverket.	Rektor
Steg 10 Ärendet går till Myndighetsnämnden för Lärande och Omsorg för vidare åtgärder.	Rektor

10.3 Bilaga 3 Att utreda, åtgärda och följa upp när barn/elev utsätts för kränkande behandling, trakasserier eller diskriminering av vuxen

Åtgärd	Ansvar
Steg 1 Händelsen anmäls till rektor, som ensam eller tillsammans med elevhälsopersonal pratar med barnet/eleven. Vid behov tillkallas polis 112.	All personal
Steg 2 Vårdnadshavare informeras	Rektor.
Steg 3 Samtal med den vuxne som har rätt att bistås av fackligt ombud.	Rektor
Steg 4 Åtgärdsplan upprättas.	Rektor
Steg 5 Barnet/eleven får stöd och hjälp	Elevhälsan
Steg 6 Uppföljning med barn/elev och vårdnadshavare	Rektor
Steg 7 Uppföljningssamtal med den vuxne	Rektor
Steg 8 Eventuell anmälan till socialtjänst.	Rektor
Steg 9 Ärendet går till skolchef och HR för vidare åtgärder.	Rektor

11 Referenser

[Förskolan och skolan ansvarar för aktiva åtgärder \(Diskrimineringsombudsmannens webbplats\)](#)

Den 15 juni 2017 upphörde Skolverkets allmänna råd om arbetet mot diskriminering och kränkande behandling.

Skolverket 2019. *Främja, förebygga, upptäcka och åtgärda. Hur skolan kan arbeta mot diskriminering och kränkande behandling.*

www.skolverket.se/publikationer

Skolverket (2018c) *Ordningsregler och disciplinära åtgärder*. Rapport 471

Skolverket (2019) *Attityder till skolan 2018*. Rapport 479.

Statens medieråd (2016). *Hat och kränkningar på internet. En vägledning till föräldrar och andra vuxna nära barn*. Stockholm: Statens Medieråd

Skolinspektionen (2016). *Skolors arbete mot trakasserier och kränkande behandling på nätet*.

Skolinspektionen (2018). *Sex- och samlevnadsundervisningen. Tematisk kvalitetsgranskning*. 400-2016:114 45. Stockholm: Skolinspektionen

Folkhälsomyndigheten (2018). *Metoder för att främja en god hälsa bland hbtq-personer*. www.folkhalsomyndigheten.se

Litteratur

- Ekholm, M. (2017) *Att greppa skolans inre liv- en grund för ett etiskt handlande*. I.Å. Söderström (red) *Etiska perspektiv på skolledares arbete*. Lund: Studentlitteratur
- Flygare, E & Johansson, B. (2013a) *Mobbning och kränkningar på nätet – omfattning och effekter av skolans insatser*. I Skolverket (red) *Kränkningar i skolan- analyser av problem och lösningar*. Stockholm: Skolverket.
- Flygare, E & Johansson, B. (2013b) *Elever som utsätts för kränkningar och mobbning av skolpersonal*. I Skolverket (red) *Kränkningar i skolan- analyser av problem och lösningar*. Stockholm: Skolverket.
- Jarl, M., Blossing, U., Andersson, K. (2017). *Att organisera för skolframgång: strategier för en likvärdig skola*. Natur och Kultur
- Samuelsson, M. (2017.) *Lärandets ordning och reda: ledarskap i klassrummet*. Natur och Kultur
- Söderström, Å. (2017). *Att arbeta mot diskriminering och kränkande behandling*. I Söderström, Å (red) *Etiska perspektiv på skolledares arbete*. Lund: Studentlitteratur
- Wrethander, M (2017) *Inneslutning och uteslutning, Barns relationsarbete i skolan*. Lund: Studentlitteratur

Elektroniska källor

- Jämställ.nu www.jamstall.nu
- Lärares yrkesetiska råd www.laraesykesetik.se
- Myndigheten för jämställdhet www.jamstalldhetsmyndigheten.se

Filmer

- Bully. (2011) Regi Lee Hirsch
- Återträffen (2013) Regi Anna Odell